

„Pravnikove“ diskusije.

I.

Za poroto.

Porotna sodišča, iznikla iz ideje o neodvisnih ljudskih sodiščih napram birokratskim in od vladarjev odvisnim sodiščem, štejejo danes mnogo nasprotnikov. Neusmiljeno kažejo ti na razne pomanjkljivosti porotnih sodišč očitajoč jim posebno, da so se vanje stavljene nade izjalovile baš tam, kjer so pričakovali od njih pomoči. Zavisnost ljudskih sodnikov da je večja kakor poklicnih in da radi tega ravno ona s svojimi nepreračunljivimi, — ker neutemeljenimi — sodbenimi izreki izpodkopavajo zaupanje ljudstva v sodišča. Okorno sestavljanje in neokretnost porot dajeta nasprotnikom nadaljno precej učinkovito orožje v roke.

Navzlic temu nasprotniki porote v krajih, kjer porotna sodišča že obstoje, nimajo lahkega stališča. Kljub vsem hibam imajo porotna sodišča tudi svoje prednosti. V ljudstvu samem pa, v katerem je ta institut ukoreninjen, imajo zagovorniki porote glavno oporo. Ljudstvo, ki ga prešinja demokratični duh danes bolj kot prej kedaj in katero zahteva sodelovanja v vseh panogah državne uprave, si že težko izvojevane pravice sodelovanja pri kazenskem pravosodstvu ne da izviti kar tako iz rok.

Težje stališče imajo zagovorniki porote pri nas, kjer v velikem delu države porotnih sodišč do danes še ne poznajo. To je tudi eden izmed glavnih vzrokov, da je velik del srbijskih pravnikov tako ostro nasproten poroti.¹⁾ Naloga prijateljev porote, pridobiti za to institucijo srbske juriste, torej ni lahka.

Ožji odbor zakonodajnega odbora v ministrstvu pravde, obstoječ iz treh članov (Jovanovič, Ogorelica in Dolenc), je izdelal načrt zakona o porotnih sodiščih. Skušal je odstraniti predvsem hibe, ki jih naštevajo nasprotniki. Slovenski član

¹⁾ Lepo je pojasnil to zgodovinsko prof. dr. M. Dolenc v članku „Zgodovina porote v Srbiji“ v Njivi 1922 str. 79 sl.

omenjene trojice, vseuč. prof. dr. M. Dolenc, je seznanil naše juriste s tem načrtom na treh diskusijah Pravnikovih (12. IV., 19. IV. in 17. V. t. l.) in obenem čul njih mnenje, ki mu bode v mogočno oporo v njegovem stremljenju, da obdržimo pravo poroto.

Na diskusiji so se čuli proti poroti le sporadični glasovi, utemeljevani s tem, da občutijo porotniki svojo častno službo le kot breme, katerega se skušajo če le mogoče otresti. Sicer pa so se izrekli na sestankih zbrani za poroto. Odpravijo naj se hibe, pa bodo tudi oni, ki se porotniške časti danes še branijo, pripravljeni izvrševati službo voljno.

Določila o porotnih sodiščih niso vnešena v kazenski pravdni red. Ožji odbor je izgotovil marveč poseben zakonski načrt. To je zgolj tehničnega pomena in smatra poročevalec to samo kot napako lepote, ne pa kot bistveno hibo novih kazenskopravnih zakonov. Najsi so opozarjali nekateri, da spadajo ta določila v pravdni red in da se iz sestava ne sme trgati, kar spada vanj, dalje da je veliko vprašanje, dobimo li sploh poroto, ker se zna dogoditi, da se za načrt o poroti ne bo zmenil nihče več, čim dobimo kazenski pravdni red, dalje da tudi obstoj porote potem ne bo zasiguran, ker tak postranski zakon bo lažje ukiniti, če vladajočim strankam ne bo pogodi; vendar večina ni smatrala teh ugovorov tako važnim, da bi bilo treba absolutno zahtevati, da morajo priti ta določila tudi v pravdni red.

Načrt odkazuje poroti tele zločine: umor, uboj, zažig, rop, goljufivi bankrot, večje tatvine in zločine zoper dolžnosti javnega urada. Porota, ki je nastala prvotno kot političen institut, postaja po načrtu pravni institut. Glavni razlog zato je, da odklanjajo Srbi iz bojazni pred strankarstvom, da bi sodili porotniki o političnih deliktih. Naši pravniki so se pa izrekli, da bodi za politične zločine kompetentno edinole porotno sodišče, kajti sicer izgubi porota svojo upravičenost. Kakor v tem, je izpadlo soglasno mnenje tudi glede tega, da naj način storitve zločina ne bo odločilen za pristojnost. Za tiskovne delikte naj ne velja nikaka posebnost. V nadaljnem pa si mnenja niso bila edina. Eni so bili za zoženje pristojnosti na kapitalne delikte in za

izključitev vseh imovinskih deliktov. Glede teh da je naš narod naziranja, da je bolje, da sodijo o njih poklicni sodniki. Drugi so se toplo zavzemali zato, da naj spadajo tudi imovinski delikti pred poroto, ker ni pravega razloga, da bi se izločili. Treba pa bi bilo opredeliti in utesniti pojem teh deliktov na tatvino, poneverbo in goljufijo; dalje razširiti pristojnost tudi na pona-rejo denarja. Ker novi kazenski zakon tako ozkih kazenskih stopenj kakor sedaj veljavni ne bo imel, bi bilo treba, da so vsi zločini, o katerih naj sodi porota, naštetih v zakonu imenom a. Določitev kompetence po višini predlagane kazni bi pomenilo, da prepuščamo državnemu pravdniku izbiro, kje hoče tožiti.

Povsem nova so nam določila načrta o sestavi porotne klopi.

Porotna klop naj ne šteje več kakor sedaj 12 porotnikov, marveč samo sedem moških in nad 30 let starih oseb. Vsaj dva naj bosta iz kraja, kjer ima porotno sodišče sedež, in vsaj eden izmed njih bodi akademično naobražen. Razen teh se izžrebajo še trije nadomestni porotniki. Ker je znižano število porotne klopi, šteje naravno tudi službena lista manj porotnikov, namreč le 20 glavnih in 5 nadomestnih porotnikov. Začetkom zasedanja izžrebana porotna klop je zamišljena kot stalna za celo zasedanje, ki si izvoli prvi dan stalnega prvomestnika. Zasedanje radi tega ne sme trajati nad 10 dni in se vrši po odredbi predsednika apelacijskega sodišča vselej, kadar nanese potreba. Tri tedne pred pričetkom dobe službeno listo obtoženec, drž. pravdnik in oškodovanec, da morejo pravočasno odkloniti porotnike. Za odklonitev veljajo isti predpisi kakor za sodnike. Stroške dobe povrnjene porotniki iz budžeta oblasti.

Ta del načrta je izzval najstrožjo kritiko. Enodušno je prevladalo mnenje, da ne smeta odločevati ne cenzus ne višja izobrazba o sposobnosti porotnikov. Če naj ostane porota ljudsko sodišče, imej možnost postati porotnik vsak neoporečen državljan moškega spola. Tudi da naj bodo ženske porotnice, so se čuli glasovi.

Da naj porota ne zaseda periodično, ampak po potrebi je bilo pozdravljeno. Vendar se morajo v tem oziru ta določila izpremeniti tako, da mora predsednik apelacijske-

ga sodišča sklicati poroto, čim se nabere zadostno število porotnih slučajev, če bi pa v gotovem roku ne bilo dovolj slučajev, tedaj naj se delegira drugo sodišče.

Dosedanje peremptorično odklanjanje porotnikov so občutili vsi kot justici škodljivo. Toda kako to urediti, ko je na drugi strani ravno to ena izmed največjih obtoženčevih pravic? Ni izključeno, da obtoženec porotnika sploh ne bo poskusil odkloniti iz bojazni, da si nakoplje njegovo nenaklonjenost, če se odklonitveni razlogi sodišču ne bodo zdeli dovolj tehtni. Predlogov je bilo stavljenih več: da ostani vse tako kakor dosedaj, da sme obtoženec odkloniti in to brez navedbe razlogov tiste porotnike, ki jih pozna, ali pa samo dva, in pa kompromisni predlog, da sme odkloniti dva brez navedbe razlogov, druge pa le, če ima zato razloge.

Čim večje število sodnikov, toliko bolj se zmanjšuje koeficient slučajnosti, so trdili eni in čim manjše število, tem ugodnejši je položaj za obtoženca, ker je dvetretjinsko razmerje za krivdo težje doseči, drugi. Zato so zagovarjali pristaši prvega naziranja in ti so bili v večini, da ostani število porotnikov isto kakor dosedaj, če bi pa to ne bilo mogoče, naj se ne zniža število nikakor pod osem, na sedem ali šest že celo ne. Oziri na stroške ne smejo biti pri tem odločilni. Ako hočemo dobro pravosodstvo, potem ne smemo štediti. Zadovoljiti se tudi ne smemo s prosto večino; za krivdorek treba vedno kvalificirane večine.

Porotno sodišče sestoji po načrtu iz treh učenih sodnikov, izmed katerih eden predseduje. Takoj po prednašanju obtožnice opozori predsednik porotnike, na kaj naj pazijo. Po razpravi se stavijo vprašanja podobno kakor dosedaj. Tudi porotniki imajo pravico, da stavijo vprašanja. O predlogih sklepa senat. Razpravo zaključi predsednikov ekspoze t. j. razlaga določil materielnega in procesnega prava in tehničnih izrazov, katere je porotnikom treba pojasniti.

Zbor se je zavzel zato, da odpade čitanje razlogov obtožnice ker bi se morala sicer tudi obtožencu dati pravica, da odgovori takoj nanjo. Kakor je stvar danes, po-

menja precejšnjo nevarnost za obtoženca, ker ima spretno sestavljena in prednašana obtožnica lahko velik upliv na porotnike. Zato pa je potrebno, da uvede predsednik takoj po prečitavanju tenorja obtožnice razpravo s popolnoma objektivnim opisom dejanja. Porotnikom treba na vsak način predočiti dejanje malo nazorneje, kakor je popisano isto v tenorju obtožnice, ker preti sicer nevarnost, da razpravi ne bodo mogli slediti. Izrečeni ugovor, da se s tem nevarnost, katero so mislili odpraviti s tem, da ne dovolimo čitati razlogov, zopet vpelje v drugi obliki, ni prepričal. Po končani razpravi mora dosedanjí resume odpasti, ker je le prevečkrat več ali manj subjektivno pobarvan, njegovo mesto naj zavzame ekspozé.

Kot novo je sprejeto v načrt, da izreče kazen pet oseb in sicer trije sodniki ter dvojica porotnikov, izbranih po porotnikih samih. Ideja je zdrava in utegne prepričati marsikak sedaj nerazumljiv porotniški izrek o krivdi. Če bodo porotniki vedeli, da bodo sodločali tudi oni o kazni, bo izginila njih bojazen, da bo prejel obsojeni prehudo kazen, in s tem tudi vpliv na njih pravorek. Vendar bi po mnenju naših pravnikov zadostovalo, da se pritegne samo en porotnik. Prvomestnik naj pristopi v zbor sodnikov, ki izrečejo kazen. Tudi sicer je skupno število sodnikov štiri ugodnejše za obsojenca kakor po načrtu predlagano število pet.

Ali naj obdrži senat še nadalje pravico, da sme razveljaviti pravorek porotnikov, ki se mu zdi pomoten? Načrt modificira v tej točki veljavno pravo prav znatno. Senatu daje to pravico in sicer tako v kvar kakor v prid obtožencu. Če je razveljavljenje za obtoženca kvarno, zahteva od njega enoglasnost, če mu je pa v korist, zadostuje prosta večina.

Sestanek se temu predlogu ni pridružil. Ostane naj tako, kakor je bilo dosedaj. Vsaka druga rešitev bi pomenila kontrolo državnih sodnikov nad poroto, s tem pa ji jemala ugled in zaničala upravičenost njenega obstoja. Tudi kadar gre za razveljavljenje pravoreka v prid obtoženca, se mora zahtevati enoglasnost senata. Kajti kako more biti sicer sklep senatov prepričevalen, da so se porotniki motili, če se učeni sodniki sami v tem ne strinjajo.

II.

**Sodnik poedinec v kazenskih stvareh pri zbornih sodiščih
I. stopnje.¹⁾**

Naraščanje kriminalitete in pomanjkanje sodnikov je prisililo že bivšo Avstrijo, da je razmišljevala, kako odpomoči vedno bolj obremenjenim kazenskim sodnikom, ki svojega dela niso mogli več zmagovati. Sile zunanjih razmer, ne pomanjkljivost in pogrešnost njegovih temeljnih idej so dovedle do reform kazenskega pravnega reda, tega mojstrskega Glaserjevega dela.

Bivša avstrijska vlada je predložila že leta 1918 zakonski načrt, po katerem se prenaša kazensko sodstvo pri zbornih sodiščih I. stopnje deloma na sodnika poedinca. Ta načrt je u zakonila koncem istega leta začasna zbornica nemško-avstrijske države v obliki, ki mu jo je dal justični odsek bivše avstrijske poslanske zbornice.

Še slabše razmere kakor v Avstriji so nastopile po prevratu pri nas. Število sodnikov je padlo na minimum; posle velikih okrajnih sodišč je opravljal po en sodnik, zborna sodišča so štela komaj po polovico prejšnjih članov. Kaj čuda potem, da so razpravljali tudi pri nas, ali naj se ne uvede enako kakor v avstrijski republiki za lažje kazenske stvari pri zbornih sodiščih mesto senata četvorice sodnik — poedinec.

Predlog so sprejela naša sodišča hladno, da nezaupljivo. Prevladovala je bojazen, da zna pokopati osobito določba, da imej vsak obtoženec pri glavni razpravi zagovornika, ki bi si štel dolžnost, da se vzkliče proti obsodilni razsodbi, vse druge pridobitve novega postopka. Vzklic bi šel namreč na senat pri istem zbornem sodišču. Delo bi bilo mesto pospešeno in skrajšano celo podvojeno.

Ostalo je vse pri starem.

Razmere so se med tem v Sloveniji sicer zboljšale, a slabšale v Hrvatski in Dalmaciji.

Z uredbo z dne 22. junija 1921. je bilo odrejeno za Hrvatsko in Slavonijo, da razpravlja o hudodelstvih in pregreških, za

¹⁾ Glej tudi razpravo dr. Kremžarja v tej številki: Osnutek edinstvenega kazenskega postopnika in vzklicni postopek.

katere zakon ne odreja nad 5 let kazni na svobodi ali odgovarjajoče denarne kazni, sodnik poedinec, in da sodi o navedenih deliktih, za katere je zagrožena kazen na svobodi nad 5 in do 10 let, kolegij treh sodnikov mesto dosedanjih pet. Ostalo pušča uredba pri starem, osobito so dopuščena proti vsem tem sodbam ista pravna sredstva kakor poprej.

Nekaj podobnega se je nameravalo napraviti za Slovenijo in Dalmacijo letos. Narodni skupščini predloženi zakon o proračunskih dvanajstinah za meseca maj in junij 1922 je obsegal tudi pooblastilo za ministra pravde, da sme izdati uredbo z zakonsko močjo, po kateri naj bi posloval pri zbornih sodiščih v razpravah o hudodelstvih in pregreških, za katere porota ni pristojna in kjer ni predvidena kazen na prostosti nad eno leto ali pa je določena le denarna kazen, sodnik poedinec. Nameravana uredba je med drugim določevala, da sme v obtožnici državni pravdnik predlagati, da razpravlja o imenovanih kaznivih dejanjih mesto senata sodnik poedinec, da mora imeti vsak obtoženec, ki še ni dovršil 18 let, zagovornika in da so dopuščena proti razsodbi, izrečeni v tem postopanju, pravna sredstva kakor proti sodbam kolegija štirih sodnikov.

Na Pravnikovem sestanku 26. aprila 1922 je stvar obrazložil načelnik oddelka ministrstva pravde dvorni svetnik dr. Babnik. Načelnega glasu proti reformi ni bilo čuti; od leta 1919 se je mišljenje v tej stvari tako izpremenilo, da so nekateri pozdravljali preuredbo z velikim navdušenjem. Vendar je bilo mnenje zbranih slovenskih juristov, da se tak zakon ne sme izdati z nameravano naglico, osobito ko razmere pri nas ne zahtevajo tega tako nujno. Zaslišijo naj se poprej sodni gremiji, odvetniške zbornice in druge stanovske in strokovne organizacije. Priporoča se, da se u zakon i č i m p r e j k a z e n s k i p r a v d n i r e d z a c e l o d r ž a v o, ker je načrt tega zakona že izvršen. Če se to zgodi, potem odpade potreba po poprej omenjenem izrednem zakonu sama od sebe.

Za največje hibe nameravane uredbe so se smatrale določbe o pravnih sredstvih. Zoper sodbo sodnika poedinca bi bila dopuščena glede krivde samo ničnostna pritožba. Radi prestopka od okrajnega sodišča obsojeni bi bil na boljšem ka-

kor hudodelstva krivim spoznani. Da se položaj obtožencev ne poslabša, je edina pot v dopustitvi polnega vzklica proti sodbam sodnika poedinca. Toda na katero sodišče naj gre ta vzklic, s katerim bi bilo dopuščeno tudi izpodbijanje dejanskih ugotovitev? Načrt kazenskega postopka določa, da na apelacijsko sodišče. Za tako rešitev se je zavzemal tudi profesor dr. Dolenc, češ da bi bilo sicer mučno, če bi sodili v isti stvari drugi sodniki nad svojim tovarišem pri istem sodišču. Kljub temu je prevladovalo mnenje, da naj razsoja o vzklicu senat pri istem sodišču. To ne bi obremenjevalo apelacijskega sodišča, vrh tega bi bilo tako za stranke kakor za državo najcenejše. Svetnik Keršič pa je izrazil mnenje, da naj bi sodil take delikte sodnik poedinec pri okrajnem sodišču na sedežu zbornega sodišča. Vprašanje pravnih sredstev bi bilo s tem povoljno rešeno.

Po uredbi ima obtožitelj pravico, spraviti kazensko stvar pred senat ali pa pred sodnika poedinca. Nekaterim se je zdela ta določba simpatična, češ da naj ne bo odločilna abstraktna, marveč le manjša konkretna kaznivost. Drugi so pa tako do ločbo odločno odklanjali. Ni namreč izključeno, da bi utegnil obtožitelj samovoljno predlagati različne kazni, kadar bi hotel spraviti kazensko stvar pred ta ali drugi forum. Zato da je treba, da je meja pristojnosti ustanovljena po objektivnih znakih.

Sestanek končno ni smatral potrebnim, da imej vsak obtoženec pred sodnikom poedincem zagovornika, pač pa je zahteval to za mladostne obtožence do dovršenega 18. leta. Dr. Marajon je pojasnil, da stoje tudi odvetniki na tem stališču, vendar pa naj to zagovorništvo ne bo brezplačno. Za zagovornike ex offo naj plačuje država nagrade, ki naj se stekajo v fond za uboge odvetniške vdove in sirote.

Med tem izišli zakon o dvanajstinah tega pooblastila ministrstvu pravde ni dal. Stvar je torej za nekoliko časa odložena.

